

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

številka 4 / 2022

KOLOFON

RIKOSS

Poljudnoznanstvena revija s področja ljudi z okvaro vida

letnik 21, številka 4 / 2022

ISSN 1854-4096

Izhaja 4-krat letno v elektronski in zvočni obliki in je brezplačna.

Spletna stran: <http://www.zveza-slepih.si/rikoss/>

Izdaja: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije

Glavni, odgovorni in tehnični urednik: Marino Kačič

Uredniški odbor / sodelavci: Anja Uršič, Brane But, Metka Pavšič, Miha Srebrnjak, Safet Baltič, Sabina Dermota

Lektoriranje: Vida Črnivec

V reviji se objavlja priporočila in izsledke testiranja nove specialne IKT opreme, strokovne članke o spoznanjih z relevantnih področij, možnostih za izobraževanje, delo in prosti čas, o izkušnjah v povezanosti/vključenosti, o osebnih življenjskih in delovnih izkušnjah ljudi z okvaro vida, njihovih svojcev in strokovnjakov vseh podpornih služb ter drugo. Vsi prispevki so avtorizirani, avtentični in se nanašajo na področje "ljudje z okvaro vida".

=====

Avtorske pravice za prispevke, sprejete v objavo, pripadajo reviji Rikoss. Uredništvo si pridržuje pravico preurediti ali spremeniti dele besedila, če tako zahtevata jasnost in razumljivost, ne da bi o tem prej obvestilo avtorja. Avtorji prispevkov so odgovorni za avtentičnost besedila in svoja stališča.

© Revija Rikoss (ime, oblika in vsebina) je zaščiten z zakonom o avtorskih pravicah. Revija ali katerikoli njen del ne smeta biti razmnožena ali spremenjena v kakršni koli obliki (elektronski, zvočni, tiskani ali drugi obliki) brez predhodnega pisnega dovoljenja lastnikov avtorskih pravic: © Revija RIKOSS in Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Domov Uredništvo Naročite brezplačen Rikoss

=====

KAZALO

UVODNIK: Voščilo predsednika ZDSSS: SLOVO OD 2022 IN POZDRAV 2023

Matej Žnuderl

AVTOPORTRET: Janka Jana Kus

Odrske deske so me dobesedno začarale

POPOTNIŠKI UTRINKI: V hribih življenje teče po svoje in lepo je, če si del tega

Sabina Dermota

INTEGRACIJA: eUprava – moje okno za e-poslovanje z državo

mag. Alenka Koporc in mag. Tatjana Mizori Zupan

INVALIDSKO VARSTVO: Energetski dodatek za najranljivejše, tudi za invalide

Brane But

DOBRO JE VEDETI: Slepi in slabovidni jadralci morajo imeti sposobnost dobrega občutenja in ravnotežja

Slavica Bukovec Zupanič

PAMETNI TELEFONI: Novosti v bralniku zaslona Voice Over in aplikaciji Magnifier (povečava) v IOS 16 ter opis aplikacije Microsoft Outlook

Safet Baltič

NAMIGI IN NASVETI: Ste pozabili geslo za WI-FI, Kako pridobiti nazaj gumb Start na operacijskem sistemu Windows 11

Brane But

OGLASNA DESKA: Poslanica Sveta za invalide Republike Slovenije

NOVIČKE: Enotni polnilec USB-C v EU s koncem leta 2024 postaja obvezen, Z decembrom 2022 v Sloveniji dobivamo še eno videoteko – SkyShowtime, DAB+ omrežju R3 se do konca leta pridružuje 5 novih programov, Elektronske osebne izkaznice pol leta pozneje še vedno ohromljene

Miha Srebrnjak

MEDNARODNE NOVIČKE: Evropsko leto mladih, Letno poročilo EBU 2022, Stališče EBU do samovozečih avtomobilov, Akt o umetni inteligenci, 5. evropski parlament oseb z invalidnostjo, Evropska konferenca ob dnevu ljudi z invalidnostjo, In memoriam – Rodolfo Cattani

Anja Uršič

UVODNIK: Voščilo predsednika ZDSSS: SLOVO OD 2022 IN POZDRAV 2023

Leto 2022 so zaznamovale volitve na državni in lokalni ravni, ob njih pa še referendum ter spremenjeni sevi virusa Covid-19, ki so nekoliko manj nevarni od prejšnjih. Naša prizadevanja o povsem samostojnem volilnem postopku so pristala na tem, da smo na državni ravni uspeli dobiti volilna gradiva dovolj hitro, da smo jih lahko pretvorili v zvočno obliko in jih objavili na spletni strani naše Zveze, Državne volilne komisije in naših Medobčinskih društev. Na voliščih smo imeli prilagojene šablone z odprtinami, ki so omogočile obkrožanje številke pred kandidati, vseeno pa jih je bilo potrebno prešteti, ker niso bile označene s številkami v brajici, kar si prizadevamo doseči v prihodnje. Nekatere lokalne skupnosti so sledile zgledu šablon, nismo pa še uspeli s pretvorbo gradiv v zvočno obliko. Tako je jasno, da nas čaka še kar precej dela na področju dostopnosti volilnega postopka. Ob menjavah političnih garnitur nas čaka ponovno predstavljanje naših potreb in težav ter iskanja politikov s poslušom za naše predloge.

Obetajo se spremembe zakonov o osebni asistenci, o dolgotrajni oskrbi, o dostopnosti blaga in storitev ... Sledili bomo predlogom sprememb in jih poskusili dopolniti z našimi predlogi, predvsem z vidika lažjega življenja naših članov.

Ob koncu se zahvaljujem vsem, ki so se trudili za boljši svet slepih in slabovidnih: našim strokovnim delavcem na zvezi in v društvih, našim asistentom in spremljevalcem, našim članom organov na državni in lokalni ravni, našim prijateljem, svojcem in znancem, ne nazadnje pa tudi vsem članicam in članom, ki se trudijo v tej smeri.

Hvala za letošnja prizadevanja in upam, da imamo še dovolj elana za prihajajoče leto, ki naj bo polno veselja, uspehov in sreče, tako na delovnem kot na zasebnem področju.

Matej Žnuderl, predsednik ZDSSS

Na vrh

AVTOPORTRET: Janka Jana Kus

Odrske deske so me dobesedno začarale

V avtoportretu tokrat spoznamo Janko Jano Kus, ki nam zaupa svoja soočanja s slabim vidom, poklicno pot, predvsem pa neverjetno paletu talentov, ki jih neprenehoma razvija. Za dosežke na različnih kulturnih področjih je prejela tudi številna priznanja, za katera ji lahko le iskreno čestitamo!

Sem Janka Kus, roj. 1954 v Tržiču. Sem slepa s 4 % ostanka vida. V društvo slepih in slabovidnih v Kranju sem se včlanila leta 1980 in sem članica vse do danes.

Da nekaj ni v redu z mojimi očmi, so starši ugotovili že, ko sem bila stara tri leta. Takrat so mislili, da so bile vzrok za mojo kratkovidnost in škiljenje prebolele ošpice, vendar so to trditve v kasnejših letih ovrgli s trditvijo, da tako hudih posledic ošpice ne bi pustile, pač pa sem vse skupaj prinesla na svet. Torej, kratkovidnost in škiljenje v mladosti, čemur se je sčasoma pridružil še poškodovan vidni živec, poškodovana, stanjšana mrežnica zaradi visoke

kratkovidnosti in še glavkom. Vse na obeh očesih. Pred kratkim pa so mi na obeh očesih operirali sivo mreno. Moja prva očala pri treh letih so imela dioptrijo -8.

Če pomislim na grde pripombe na mojo takratno postavo, ki so jo krasile okrogline – no, takrat so me počastili z vzdevkoma Bajsa in Špeh bomba, pa še z vzdevkom Toplarica zaradi očal z debelimi stekli – da, zveni boleče in hudo, vendar ni bilo vedno tako; rečem lahko, da sem imela zelo lepo otroštvo. Potepala sem se s prijatelji, se igrala razne otroške igre in z njimi tudi marsikaj ušpičila ... Drugih težav ni bilo. V šoli pa je bilo drugače. Čeprav sem vedno sedela v prvi klopi, sem slabo videla na tablo, še posebej takrat, ko je bila pobrisana z mokro gobo. Zgodba zase je bil pogled na zemljevid. Kraje, gorovja in morja sem si morala vtisniti v spomin tako močno, da sem pravzaprav na pamet kazala, kje je kaj. Vse sem gledala čisto od blizu. O plonkanju ali prišepetavanju iz klopi pri izpraševanju pa sploh ni bilo govora. Vse je moralo biti v moji glavi – oh, pa ni bilo vedno ... Starši mi zaradi mojega slabega vida niso nikoli prizanašali.

Med osnovno šolo sem obenem naredila tudi nižjo glasbeno šolo. Ker mi je kar dobro šlo, sem se po osnovni šoli vpisala na srednjo glasbeno šolo v Ljubljani, vendar mi ni uspelo; izstopila sem že po prvem letniku. Starši mi niso ponudili druge priložnosti, zato sem si morala poiskati službo. To je bilo zelo težko, saj je bil moj slab vid precejšnja ovira. Morala sem sprejeti prvo službo, ki se mi je ponudila. Tako sem se zaposlila v takratni Čevlarski delavnici v Tržiču kot pomožna delavka. Delavnica je šla kmalu v stečaj in prevzel jo je Peko Tržič. Tam sem deset let delala kot pomožna delavka v šivalnici, ob delu pa sem hodila v večerno dvoletno administrativno šolo, ki sem jo z uspehom zaključila. V tem času se je zdravje mojih oči ponovno poslabšalo in visoki kratkovidnosti se je pridružil še glavkom. Bilo je hudo in nisem več mogla

delati. Morala sem poiskati pomoč. Tako so me poslali na rehabilitacijo, kjer sem se izšolala za telefonistko. Kot telefonistka sem delala v Peku še eno leto, nato sem se zaposlila na občini in na upravni enoti Tržič. S polno delovno dobo sem se leta 2006 upokojila. Tega leta sem se tudi drugič poročila in se preselila na Jesenice, kjer še sedaj živim.

Poleg gospodinjstva in drugih običajnih del, se ukvarjam tudi s svojimi konjički, ki jih imenujem ljubezni; moja največja je gledališče. Že v otroštvu sem rada recitirala in pela. Obiskovala sem celo vaje takratnega tržiškega gledališča. Bila sem prisotna na vseh bralnih in odrskih vajah, pa ne da bi imela kakšno vlogo, ne, le odrske deske so me dobesedno začarale. Nihče me ni podil in režiser mi je včasih dal brati vlogo igralca, ki ga tisti dan ni bilo na vajah. Igranje je bilo takrat zame nedosegljivo, saj v tistih časih očalarji niso bili ravno zaželeni na odru. Tako sem morala to željo pokopati, spoznanje je bilo boleče. Svoje recitatorske sposobnosti sem kot obliž na rano lahko pokazala le na kakšnih šolskih proslavah.

Vendar nisem odnehala. Od leta 1980 sem pela pri ženskem vokalnem nonetu Tomo Zupan Kranj. Deloval je pod vodstvom Slavka in Marinke Mihelčič, v zadnjih letih delovanja pa ga je vodil profesor Peter Škrjanc. Nonet je sodeloval na vseh kulturnih prireditvah pri MDSS Kranj, nastopi in koncerti so se vrstili po raznih krajih Slovenije. Sodelovale smo tudi na glasbenih festivalih »Muzička smotra Jugoslavije«, na katerem so se predstavljali najboljši slepi in slabovidni glasbeniki in pevci iz vse Jugoslavije. Nastopile smo na treh takih festivalih, in sicer v Knjaževcu v Srbiji, v Strugi v Makedoniji in v Lukovcu v Bosni in Hercegovini. Na vseh festivalih smo prejele veliko priznanj in nagrad.

Na nastopih smo pesmi med seboj povezovali z veznim tekstom (proza ali recitacije), ki jih je sestavljala Francka Mausar, prispevala pa je tudi marsikatero lastno pesem. Tekste in pesmi pa sem brala jaz. Nonet je s svojim delom prenehal leta 1996, leta 2014 pa je bil izdan CD. Posnetki so shranjeni v arhivu RTV Slovenija.

Na oder sem ponovno stopila v letu 1999, ko je gledališče slepih in slabovidnih razpisalo avdicijo za nove igralce. Uspela sem in v gledališču slepih in slabovidnih Nasmeh igrala v dveh komedijah: »Častni povabljenec« in »Namišljeni zdravnik«. Nato je gledališče odšlo v mirovanje, vendar sem že v naslednji sezoni 2002 igrala v gledališču Julke Dolžan Breznica v predstavi Ženska. To je bilo tudi prvo gledališče, pri katerem niso poudarjali, da sem slepa. Tako sem se znebila te priponke in sem bila na odru tako kot vsi drugi igralci - brez olajšav.

Že naslednjo sezono pa sem začela igrati v domačem gledališču KRUH Križe in v Mladinskem gledališču Tržič pri humoristični skupini Smeh. V teh dveh gledališčih igram še danes in vsako leto je kaj novega. Tako smo s soigralci postavili na oder kar 44 premier in odigrali 392 ponovitev, imela pa sem tudi okoli 30 samostojnih nastopov. Najraje igram komedije, seveda pa se spogledam tudi s kakšno resno vlogo. Tako smo v Križah igrali Valvazorjev Mrtvaški ples, kjer sem igrala glavno vlogo – smrt. Bila je dobra predstava, z eno samo napako – smrt je bila malo preveč okrogla, hahaha ...

V teh letih se je nabralo kar nekaj priznanj in nagrad. Vseh sem zelo vesela, najljubša pa mi je nagrada Gorenjska komedijantka, ki sem jo dobila leta 2005 za vlogi Ženska v monologu Alda Nikolaja »N. N. moški« in Martin Friponet v komediji Vojmila Rabadana »Kadar se ženski jezik ne suče« - ob tem naj omenim, da igram tudi moške vloge, če je potrebno. Slednja je bila nagrajena kot zmagovalna na festivalu »Kranjski komedijanti«, z njo smo gostovali tudi v Zagrebu na festivalu slepih in slabovidnih gledališč, kjer smo zastopali Slovenijo. Prejela sem še Srebrno Kurnikovo plaketo za dosežke in sodelovanja na kulturnem področju, od ZDSS Slovenije »Priznanje za izjemne dosežke na področju kulture v letu 2005«, leta 2006 bronasto Kurnikovo plaketo s skupino Smeh, leta 2011 na srečanju odraslih gledaliških skupin priznanje za predstavo monokomedije Borisa Kuburiča »Barabe pokvarjene seksualne«, v letu 2022 posebno priznanje in še bi lahko naštevala ...

V teh letih sem bila aktivna tudi na društvu, saj sem bila kar osem let predsednica aktiva žena, bila pa sem tudi idejni vodja recitatorske skupine MAJ, ki je nastopala na kulturnih prireditvah društva in raznih drugih prireditvah. Skupina je delovala kar štiri leta.

Rada poprimem tudi za kakšna ročna dela kot so kvačkanje, pletenje in makrame; če se le da, se udeležim tudi tečaja ročnih del, ki nam jih omogoča ZDSS Slovenije. To so prijetna druženja, na katerih si lahko pridobiš različna znanja, prijatelje in se razvedriš, ker tam se ustvarja tudi z jezikom, hahaha ...

Od leta 2008 sodelujem pri naši slikarski skupini. Spoznala sem veliko tehnik; najraje slikam z akrilom, v zadnjem času pa se preizkušam tudi z akvarelom. Skupina je zelo aktivna, to lahko trdim, saj ji niti covid ni prišel do živega. Predavanja in nasvete smo od mentorice dobile kar po Zoomu, domačo nalogo pa smo delale same doma. Skupina ima za sabo veliko skupinskih razstav po vsej Sloveniji. Sodelovala sem na sedeminštiridesetih, imela pa sem eno samostojno razstavo. Razstavljala sem tudi v Italiji in Estoniji. Imam kar nekaj 'slikarskih' priznanj in pohval, letos sem prejela tudi priznanje za akvarel. Pri slikanju si pomagam z očali, potrebujem tudi dobro svetlobo, barve morajo biti lepo razporejene, voda, krpa, čopiči, pa veliko dobre volje – vse mora biti na svojem mestu, pa vendar se zgodi, da so na koncu barve tudi na mojem nosu ...

Rada tudi pišem, pesmi in prozo. Večkrat je bilo kaj napisano na škrnicljih ali navadnem papirju, sedaj pa je to krasno izvedljivo z računalnikom in gre vse tudi bolj gladko. Vse, seveda kar se ni izgubilo, sem prenesla v računalnik; občasno sem kaj izdala, drugače pa je bilo gradivo dolga leta spravljeno v računalniku in se je staralo skupaj za mano. Na pobudo prijateljice sem nekatere pesmi in črtice, skupaj z glavnim pokroviteljem MDSS Kranj, izdala v knjigi »Stopinje skozi čas«.

Na vrh

POPOTNIŠKI UTRINKI: V hribih življenje teče po svoje in lepo je, če si del tega

Avtorica: *Sabina Dermota*

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

Tokrat bom v popotniških utrinkih opisala nekaj doživetij, ki mi jih je uspelo preživeti v naravi. Prelep slovenski planinski svet je kraj, kjer se sprostim, uživam in kjer preživim večino prostega časa. V tokratnih zapisih sem pozornost še posebej namenila lastnim občutkom, zaradi katerih se v naravi počutim še kako živo.

»Sabina, ovčka je na vrhu!« mi je tik pod vrhom Mladega vrha zaklical Miloš, ki je hodil pred mano. Vsaj desetkrat sva bila že na tem hribu in ne blizu, ne daleč nisva srečala nobene živali. Mladi vrh je z gozdom poraščen vrh sredi Škofjeloškega pogorja in dokaj blizu naselij, a še srne nisva srečala nikoli. Tokrat pa na vrhu sem in tja nekaj preplašenega bega in naju od daleč opazuje. Ko odložim nahrbtnik, iz njega vzamem radijsko postajo in antene in sedem na klopco, da bi pričela z radioamatersko aktivacijo, se mi ta žival približa in me prične lizati po roki in za ušesom. O, kako ljubko, ampak to ni ovca. To je nekaj veliko večjega od navadne ovce: »Miloš, to je sigurno oven, to ni ovca. Poglej, kako veliko je.« »Pa ja, rogovje ima požagano in zato nisem takoj opazil.« Pobožam mehko dlako po glavi in žival je čisto krotka, skodrana, mehka in čista in še vonja nima nobenega. Kakšen salonski oven je to? »Miloš, to ni normalno, da je tale udomačeni oven čisto sam. Izgubil se je, nekaj morava naredit. Ne moreva ga pustit kar samega tukaj,« sem vsa iz sebe. Ker se v službi ukvarjamo z raznimi odškodninami zaradi napadov volkov in medvedov, me je strah za tegale krotkega ovenčka. Kaj naj naredim? Žival ima v ušesu značko z oznako Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Pokličem policijo in oni me povežejo z dežno veterinarsko službo. Od njih izvem, kdo je lastnik živali, naslov in telefonsko številko. Potem sem že bolj pomirjena. Pokličem, a nihče se ne javi. Dobro, saj imava še čas. Narediva radioamatersko aktivacijo in ponovno pokličem. Zopet nič. Greva s hriba in oven lepo za nama. Malo vstric, malo zadaj, ampak ne izpusti naju z oči. Tako pridemo skupaj do avta. Kaj naj zdaj? Pokličem ponovno lastnika in zopet nič. Nameravava še na sosednji hrib, Koprivnik. Miloš počasi spelje in oven prične teči za avtom. Počasi pelje, saj je razdalja kratka in čisto sami smo sredi gozda. Ko stopim iz avta, je oven že pri meni in neznansko vesel. Bleja in se drgne ob me kakor moj pes Baron. »Pa kaj misliš ti žival, da sem tvoja ovca?« Ko si nadevava nahrbtnike, pride mimo skupina planincev. Če sem slučajno mislila, da bo šel z njimi, sem se zmotila. Oven jih pogleda, naredi par korakov z njimi in se vrne k nama. Ko zagrizeva v klanec, je oven tik za menoj. Z glavo se neprestano tišči moje noge in tako napredujemo proti vrhu. Če se ustavim, se ustavi tudi on in muli travo med mojimi stopali. »Žival, a si ti normalna, jaz nisem tvoj trop,« mu rečem v šali, a on živahno nadaljuje pot z menoj.

Na vrhu z Milošem zopet vzpostavljava zveze z drugimi radioamaterji. Oven pa stoji med nama, tišči se me in mirno čaka, da bomo šli dol. Dol grede gre tik za menoj ali se me tišči s strani. Malo me moti, ker ne morem uporabljati ene palice. »Daj no žival, vsaj toliko se umakni, da bom lahko hodila,« mu zopet razlagam. A se ne pusti motiti. Zapre mi pot pred menoj in muli travo. Obidem ga, a zopet me prehití in naredi

isto. »Pa kaj misliš, a bomo prišli sploh dol?« Ker očitno ne razume človeške govorice, ga na rahlo odrinem in nadaljujem. Za trenutek se ustavi in ko dojam, kaj sem naredila, strese z glavo in butne vame. Se mi zdi, da ni več heca. Čisto me je že posvojil in bi mi rad že ukazoval. Skrajni čas je, da pridemo do avta, da ne postane preveč predrzen.

Slika 1: Predrzen oven

Pri avtu ponovno pokličem številko ovnovnega lastnika in še vedno se nihče ne oglasi. Ne preostane nama drugega, kakor da ga obiščeva osebno. Ko odprem avtomobilska vrata, oven vtakne glavo notri in bi šel še cel, če bi bil manjši. Takšnih reči sem že vajena. Nekoč v Dražgošah je z nama hotel cel trop koz. Spretno ga prelisičiva, da je moral ostati zunaj in se hitro odpeljeva, da zopet ne bi tekel za avtom. Oglasiva se na naslovu njegovega lastnika, a nikogar ni bilo doma. Kaj naj zdaj? Miloš predlaga, da obiščeva kmetijo odprtih vrat, ki jo je opazil v bližini. Lastnikom opiševa izgubljenega ovna in kraj, kjer sva ga pustila. »A Blažev oven je spet pobegnil,« reče prijazna gospa. Gospod pa sede na motor in ga gre obvestit.

Malo neumno se počutim, ker sem zganjala tako paniko, oven je šel očitno malo na svobodo, kot doslej že večkrat. Kljub temu ne bi mogla spati, če bi ga brezbržno pustila kar tam. Tako je bil vesel moje družbe, da je gotovo pogrešal svoje ovce, pa še medvedje se potikajo tudi tam okoli. Sem se prepričala v ponedeljek v službi, da sem se lahko počutila malo manj neumno.

Tako je potekala ena od letošnjih hribovskih pustolovščin, ki se nama jih je od začetka leta do pričetka oktobra nabralo kar 78. Med vikendi in skozi ves dopust. Že znanih in tudi veliko še ne poznanih hribčkov in hribov, planin in gora, zasnežene in sončne, obljudene in samotne, vedno pa s pričakovanjem česa zanimivega. Zelo rada načrtujem tovrstna potepanja po Sloveniji. Trenutno izbiram med tistimi, ki jih še potrebujem za Dnevnik slovenske planinske poti, za knjižico 30 vrhov za 30 let samostojnosti Slovenije, in seveda tiste, ki so na seznamu vrhov za radioamaterske aktivacije. Na internetu poiščem vse različne opise in se navdušujem nad komentarji, ki jih pišejo drugi pohodniki. Tako izvem tudi za pasti in zanke, ki so možne na posameznih poteh in ob različnih letnih časih. Zasnežene poti so odlična izkušnja za nas, ki ne vidimo, saj so lepo gladke in, če le niso preveč ledene, je z derezicami tam fantastično hoditi. Čas dostopa se zelo skrajša, ker ni treba čez korenine in kamne in tako ga več ostane za postanek na vrhu ali še za dodaten hrib. Na vseh prehojenih kilometrih v različnem okolju se doživi marsikaj. Srečaš različne ljudi, spoznaš nove rastline, odkrivaš nove poti, seveda pa name naredi poseben vtis vsak vrh posebej: poraščen ali gol, kopast ali špičast, prostran ali skalna špica, s klopco ali skrinjico z žigi, vse me zanima.

Poseben pomen zame imajo vonji. V naravi vse diši, zlasti od sonca razgreto cvetje in drevje. Veter šumi v krošnjah, okoli skalnih vogalov in še zlasti po grebenih, ko imaš občutek, da te lahko kak piš kar odlepi od tal in pomete s teboj po skalah. Vesel si sveže vode iz hladnega studenčka ali šumenja vodnih brzic globoko spodaj.

Letošnje leto so moja pohajkovanja po hribih še zlasti zaznamovale živali. Že zgoraj omenjeni oven. Po planinah pašna živina: krave, telički, biki in konji, pred katero imam sama velik rešpekt, saj nikoli ne vem, kdaj se bo kakšna žival odločila iti za mano. Ljudje namreč nepremišljeno hranijo živali in ne pomislijo, kako jim s tem škodijo. Da ne omenim svežih iztrebkov, ki jih živali puščajo za sabo in ti na takem prav hitro spodrsne. Miloš ima posebno veselje s tem, da jih ogovarja takole: »Pozdravljena, 32785. Dober dan, gospod 60327. Kako si kaj, 40769?« Z glasnim branjem oznak na značkah, ki jih imajo v ušesih, mene spravlja na obrate. Če se vidi prebrat številka na uhlju, si mislim, je žival čisto blizu in meni to požene adrenalin po žilah. Mimo pašne živine si želim priti čim hitreje, a včasih so tako blizu, da čutim, kakor da bi hodila ob steni. »Samo hodi, hodi Sabina, ne zanima te žival. Ona se briga zase ...« si govorim v teh primerih in si domišljam, da sem nevidna. Nekaj posebnega je slišati žvižg svizcev, s katerim se med seboj opozarjajo na nevarnost. Pa oglašanje različnih ptic in drugih gozdnih živali. Vedno si vse glasove predstavljam v podobi živali, ki jih oddajajo. Letos je bilo opaziti neobičajno veliko metuljev in raznih žuželk, ki se v hribih kar lepijo name. Rada namreč nosim rumena, roza in oranžna oblačila in to jih magično privlači. Med nočnim pohodom smo s snopom svetlobe s čelne svetilke preplašili kakšno lisico in srno. Čez dan smo po gozdovih srečevali urne veverice, od katerih slišim samo praskanje krempljev po deblu. Višje v gorah pa kozoroge, od katerih jaz slišim samo odriv in osip kamenja, ki ga sprožijo njihovi parklji. Kdor je že kdaj posedal na kakšnem skalnem vrhu, sigurno dobro pozna značilno oglašanje kavk, ki komaj čakajo, da kaj užitnega izmaknejo. Spominjam se zabavnega dogodka, ko si je mladenič na vrhu Vrtače želel privoščiti krepko malico. Iz nahrbtnika vzame deščico za rezanje in suho klobaso, ki jo prav lično nareže na tanke kolobarje. Medtem, ko je iskal kruh, so priletele kavke in mu deščico v trenutku izpraznile.

Letos sva prvič srečala celo divje kure

Prispeva na vrh Velikega travnika v Kamniško-savinjskih hribih. Miloš odloži nahrbtnik in slišim tako, kot bi mu padel čez klopco in se odkotalil malo nižje. Utihnem, ker se mi čudno zdi, da bi on, ki skrbno pazi na opremo, vrgel nahrbtnik takole z viška. V tišini še enkrat frrr in še enkrat. Čakaj, to ni nahrbtnik, to so ptiči. Ker se jih načeloma bojim, obstanem in prisluhnem: »To so vendar divje kure.« V tistem času so bile zrele brusnice, več kot dovolj hrane za perjad in seveda, Veliki travnik je še posebej znan po tem, da je tam eno od nahajališč divjega petelina. Kjer je petelin, so tudi kure. V trenutku mi postane zelo žal, ker ne vidim. »Miloš, opiši mi jih,« mu zatežim. »Ah kaj, kure kot kure. Saj ti tudi žensk, ki jih srečava ponavadi ne opisujem,« se on pošali nazaj. Vem, da so sive s črnimi lisami ali pikami in kar velike. Kako le preživijo snežene zime brez hrane? »Dobro, nehaj s tole sentimentalnostjo!« si moram večkrat reči. Saj je tudi tisti oven preživel brez tvoje pomoči in to prav odlično.

Najlepši letošnji vtis je name naredil vzpon na 2016m visoko Veliko Babo. Zemljepisno spada k pogorju Komne, čeravno jo je bolj smiselno pripisati skupini Krna. Skoraj 5 ur dolga pot naju je vodila iz Lepene, mimo Krnskih jezer na prelep samotni vrh. Na vsej poti nisva srečala žive duše, razen svizcev, ki so naju od daleč opazovali. Sem pa zopet lahko potipala šop planik, kar sicer naredim le nekajkrat na leto.

Slika 2: Planike

Življenje teče v hribih po svoje in lepo je, če si del tega in ne gospodar narave. Če se prepustiš doživetjem, ti ta prinesejo svojevrstna spoznanja. Prav tako je s spremljevalci. Veliko sopotnikov po hribih sem imela to poletje. Seveda sva največkrat šla na pot skupaj z možem. Se je pa zgodilo, da on ni utegnil, pa sem se pridružila tudi drugim skupinam. Vodenemu ogledu soteske Pekel, kamor nas je šlo 10 deklet. Pa dvodnevnu izletu na Sedmera jezera s skupino ljubljanskih tekačev. Da ne govorim o izletih s prijateljicami, na katerih se sprosti tudi jezična energija. Za zadnji dopustniški vrh sem izbrala vzpon na Storžič. Ker Miloš še ni bil gori, pot pa je zelo zahtevna, sem poskrbela za dodatno varnost. Poklicala sem na Planinsko društvo Kranj, katerega članica sem, in povprašala po gorskem vodniku. Od vseh, ki jih je tam kar dosti, je bila prosta samo gospa Marija Štremfelj. Bi si lahko želela še več? Preživeli smo čudovit plezalni dan, z veliko zgodbami in novimi izkušnjami. Tako se je pred jesenskim dežjem zaključil moj letni dopust. Zame namreč ni večje sprostitev, kot izleti v hribe, kjer se poleg lepih razgledov, začuti prostrana svoboda, doživi zadovoljstvo duha in nabira zdravje in energija za dni, ko si v službi.

Na vrh

INTEGRACIJA: eUprava – moje okno za e-poslovanje z državo

Avtor: mag. Alenka Koporc in mag. Tatjana Mizori Zupan (Ministrstvo za javno upravo, Direktorat za informatiko, Urad za razvoj digitalnih rešitev)

Urednica rubrike: Sabina Dermota

V članku predstavljamo novo elektronsko osebno izkaznico in njeno uporabnost. Ponujamo vam neposredne povezave do obrazcev za poslovanje z občinami in vam svetujemo, kako poiskati pravo vlogo na portalu eUprava ali s pomočjo službe za podporo prek telefona.

Elektronska osebna izkaznica

Osebna izkaznica je javna listina, s katero državljan Republike Slovenije izkazuje svojo identiteto, državljanstvo in potuje v nekatere tuje države. Pravico do tega dokumenta pridobi vsak državljan Republike Slovenije z rojstvom ali ob drugem načinu pridobitve državljanstva Republike Slovenije. Za polnoletnega državljana s stalnim prebivališčem v Sloveniji, ki nima drugega osebnega dokumenta, izdanega s strani države, opremljenega s fotografijo, je osebna izkaznica obvezna. Mladoletnim osebam je izdana za dobo veljavnosti petih let, polnoletnim za dobo desetih let, osebam, ki dopolnijo sedemdeset let starosti pa se izda osebna izkaznica s trajno veljavnostjo. Od pomladi letos lahko državljani, starejši od 12 let, pridobite elektronsko osebno izkaznico. Gre za osebno izkaznico, ki vsebuje biometrične podatke in ima dodana digitalna potrdila za sodobno e-poslovanje. Z njo se namreč lahko prek sistema SI-PASS prijavite v e-storitve javne uprave in elektronsko podpisujete dokumente.

Aktivacija elektronske osebne izkaznice

Novo osebno izkaznico lahko takoj po pridobitvi uporabljate kot do sedaj za osebno identifikacijo in prehod državne meje. Če pa jo želite uporabljati tudi v digitalnem svetu, kot je na primer elektronski podpis ali za digitalno prijavo v razne spletne aplikacije, jo je potrebno najprej aktivirati. Trenutno lahko elektronsko osebno izkaznico v elektronskem svetu uporabljate le s čitalnikom kartic, v pripravi pa je mobilna aplikacija, prek katere jo boste lahko aktivirali in uporabljali brez uporabe čitalnika.

Veljavnost elektronske osebne izkaznice

Elektronsko osebno izkaznico lahko uporabljajo državljani RS od dopolnjenega dvanajstega leta dalje. Njena veljavnost sovpada z datumom veljavnosti na dokumentu, skladno z zgoraj navedenimi pravili. Digitalna potrdila, ki so nameščena na elektronski osebni izkaznici, so veljavna, kolikor je veljavna osebna izkaznica oziroma največ 10 let.

Kaj storiti v primeru izgube ali kraje osebne izkaznice?

Če osebno izkaznico izgubite ali vam jo ukradejo, oziroma če obstaja nevarnost zlorabe digitalnih potrdil elektronske osebne izkaznice, morate poskrbeti, da bodo digitalna potrdila preklicana ali vsaj začasno razveljavljena.

Zahtevek za začasno razveljavitev lahko oddate na dva načina: elektronsko, a le z uporabo drugega identifikacijskega sredstva (npr. s smsPASS). na strani za začasno razveljavitev (<https://www.si-trust.gov.si/sl/storitve-ca/CcWeb/eid/preklic>). Lahko pa razveljavitev uredite osebno na upravni enoti ali v tujini na diplomatsko konzularnem predstavništvu.

Začasna razveljavitev lahko traja največ 48 ur. Če v tem času ne boste podali zahtevka za umik začasne razveljavitve, bodo digitalna potrdila na elektronski osebni izkaznici dokončno preklicana. Če se odločite, da elektronske osebne izkaznice ne želite več uporabljati, lahko na upravni enoti ali diplomatsko-konzularnem predstavništvu podate zahtevek za preklic elektronske osebne izkaznice. Vaša osebna izkaznica bo kljub preklicanim digitalnim potrdilom ostala veljavna in jo boste lahko še naprej uporabljali za izkazovanje identitete in prehod meje.

Preklic elektronske osebne izkaznice je dokončen in ga ni mogoče razveljaviti.

Kje bo še možna uporaba elektronske osebne izkaznice?

V prihodnosti bo elektronska osebna izkaznica lahko služila tudi za namene identifikacije v zdravstvenih ustanovah, enako kot zdravstvena kartica.

Osebna izkaznica je tudi v postopku priglasitve kot nacionalni dokument za čezmejno elektronsko poslovanje, kar pomeni, da bo državljani Republike Slovenije lahko z osebno izkaznico opravljal tudi e-storitve tujih ponudnikov.

Za več informacij obiščite spletno stran <https://www.si-trust.gov.si/sl/eoi/>

Elektronske storitve občin

Oba državna portala za storitve, eUprava in SPOT, že nekaj časa sodelujeta tudi z občinami. Na portalu eUprava imamo v ta namen posebno stran: <https://e-uprava.gov.si/podrocja/drzava-druzba/storitve-obcin.html>

Na omenjeni povezavi so občanom na voljo naslednje storitve:

- Vloga za uveljavitev enkratne denarne pomoči za novorojenca
- Vloga za spremembo lastništva ali uporabnika nepremičnine za napoved odmere NUSZ
- Vloga za izdajo soglasja lastnika zemljišča ob prireditvi
- Vloga za izdajo potrdila o predkupni pravici

- Vloga za izdajo mnenja na izdelano projektno dokumentacijo za gradnjo v varovalnem pasu prometne površine
- Vloga za izdajo dovoljenja za začasno čezmerno obremenitev okolja s hrupom
- Vloga za izdajo odločbe o komunalnem prispevku
- Vloga za izdajo dovoljenja za popolno, polovično ali delno zaporo prometne površine zaradi izvajanja del na njej
- Vloga za prijavo obratovalnega časa gostinskega obrata (kmetije)
- Vloga za izdajo lokacijske informacije
- Vloga za dostop do informacij javnega značaja

Na vseh vlogah, kjer se odločitve organa vročajo po Zakonu o splošnem upravnem postopku (ZUP), je uporabnikom na voljo tudi možnost izražanja zelenega načina vročitve (fizično ali elektronsko).

Uporabniki eUprave tako na portalu eUprava dobite enotno uporabniško izkušnjo ne glede na to ali gre za storitev na državnem ali lokalnem nivoju. Na žalost pa te možnosti ne izkoriščajo še vse občine. Zato preverite, če je vaša občina med prejemniki vlog in če ni, jo lahko občani pozovete, da se priključi in vam tako omogoči enostavnejše poslovanje z njo.

KAKO DO PRAVE VLOGE NA PORTALU E-UPRAVA

Na portalu eUprava najdete prek 300 različnih vlog, ki jih lahko oddate v postopkih, ki jih izvajajo organi in institucije na državni in lokalni ravni.

Kako najlažje najti pravo vlogo?

Do vlog, s katerimi začnete postopek, pridete na različne načine. Če niste prepričani ali vloga za postopek, ki ga želite opraviti, sploh obstaja, je najlažje, da začnete iskanje prek prve strani, kjer se nahaja seznam področij, imenovanih življenjski dogodki. Teh področij na eUpravi je 12, in sicer:

- Družina, otroci, zakonska zveza;
- Osebni dokumenti, potrdila, selitev;
- Izobraževanje, kultura;
- Delo in upokožitev;
- Sociala, zdravje, smrt;
- Nepremičnine in okolje;
- Potovanja;
- Promet in prometna infrastruktura;
- Kmetijstvo, gozdarstvo, prehrana;
- Davki;
- Država in družba ter

- Podjetništvo.

Po izbiri določenega področja oziroma kliku nanj se odprejo pripadajoča podpodročja, ki vas nato usmerijo na določene opise postopkov/storitev, kjer se nahajajo posamezne vloge.

Druga možnost pa je, da na portalu neposredno obiščete stran na povezavi <https://e-uprava.gov.si/podrocja/vloge.html>, kjer lahko iščete samo po vlogah, ki se nanašajo na konkretne življenjske dogodke, ne pa tudi po drugih vsebinah.

Ne glede na to, kateri način boste izbrali, upamo, da boste našli to, kar iščete. Če iskane vloge ne najdete, se lahko obrnete na Enotni kontaktni center, ki nudi uporabnikom pomoč prek telefona 080 2002 ali e-pošte ekc@gov.si, vsak delovni dan od 8. do 22. ure.

Verjamemo, da z vzpostavljanjem novih storitev na portalu eUprava tudi vam poenostavljamo poslovanje z državo. Zato bomo še posebej veseli vašega odziva in novega predloga, kakšne storitve si še želite. Želimo biti vedno boljši, zato so mnenja in predlogi naših uporabnikov zelo pomembni.

Kontaktirate nas lahko prek kontaktnega obrazca: <https://e-uprava.gov.si/pomoc-kontakt/vprasanja-in-mnenja.html>

[Na vrh](#)

INVALIDSKO VARSTVO: **Energetski dodatek za najranljivejše, tudi za invalide**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Državni zbor je dne 31. 8. 2022 sprejel Zakon o začasnih ukrepih za odpravo posledic druginje za najbolj ranljive skupine prebivalstva, objavljen je v Uradnem listu RS, št. 117/2022, ki gospodinjstvom z nizkimi dohodki namenja enkratni energetski dodatek. Dodatek, za katerega ne bo treba vložiti vloge, bodo prejeli posamezniki in gospodinjstva z nizkimi dohodki, in sicer prejemniki denarne socialne pomoči in varstvenega dodatka ter invalidi.

Do energetskega dodatka v višini 200 evrov so upravičene naslednje kategorije invalidov:

- upravičenci do nadomestila za invalidnost po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov;
- upravičenci, ki imajo pravnomočno odločbo o nezaposljivosti zaradi invalidnosti po 34. členu Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI) in so upravičeni do denarne socialne pomoči oziroma varstvenega dodatka po zakonu;
- upravičenci, ki so vključeni v proces zaposlitvene rehabilitacije in prejemajo prejemke iz naslova zaposlitvene rehabilitacije po četrti alineji prvega odstavka 17. člena ZZRZI in so upravičeni do denarne socialne pomoči;
- upravičenci po Zakonu o vojnih invalidih, ki prejemajo družinski dodatek kot edini prejemek in
- invalidi I. kategorije po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki nimajo pravice do invalidske pokojnine.

Prva izplačila dodatka so bila v letošnjem novembru. Do tega dodatka bodo upravičeni vsi, ki bodo kadarkoli od letošnjega oktobra do marca prihodnje leto izpolnjevali pogoje za pridobitev tega dodatka.

Opomba: Prispevek Energetski dodatek za najranljivejše, tudi za invalide je bil dne 9. 9. 2022 objavljen na spletni strani ZDSSS, na povezavi:

<https://www.zveza-slepih.si/2022/09/energetski-dodatek-za-najranljivejse-tudi-za-invalid/>

Na vrh

DOBRO JE VEDETI: Slepí in slabovidni jadralci morajo imeti sposobnost dobrega občutenja in ravnotežja

Pogovor s Sandijem Novakom, udeležencem Erasmus+ projekta LETS in jadralskega festivala Barcolana

Avtor: *Slavica Bukovec Zupanič*

Čeravno med specifične športe za slepe in slabovidne sodita golbal in showdown, je na seznamu kar nekaj športnih zvrsti, ki so se udomačile med to populacijo. Letos se jim je pridružilo še jadranje. V nadaljevanju prispevka si lahko preberete o čezmejnem Erasmus+ projektu LETS, v okviru katerega je potekalo izobraževanje bodočih jadralcev, o doživetjih enega izmed njih ter o udeležbi na jadralski prireditvi Barcolana.

V začetku septembra je v Sesljanskem zalivu na Tržaškem (Sesljan, italijansko Sistiana) potekalo prvo izmed praktičnih usposabljanj za slepe in slabovidne na manjših jadrnicah. Jadranga na deski ter upravljanja jadrnice in supa se je udeležilo 5 slepih in slabovidnih iz Slovenije in prav toliko iz Italije ter njihovi inštruktorji. V mednarodnem Erasmus+ projektu LETS (Feel the wind to fill the sails), ki ga podpirata Jadralni zvezi Slovenije in Italije, sodelujejo: športno društvo AŠD Grmada, športno združenje Fair Play, Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije in novogoriško navtično društvo Mornik. Iz Slovenije so se tečaja udeležili: Mitja Osolnik, Boštjan Vogrinčič, Matej Ledinek, Kristjan Pirjevec in Sandi Novak. Slednji bo tudi moj tokratni sogovornik.

Vprašanje: »Kot multišportni tip človeka nam najprej povej, s katerimi športi si se že ukvarjal v življenju?«

Odgovor: »Kot videč sem igral nogomet in namizni tenis ter po malem še rokomet. Po poškodbi glave in izgubi vida se ukvarjam z vrtnim in steznim kegljanjem, showdownom ter z maratonom, kjer zaenkrat še nimam konkurence v Sloveniji. (pripis avtorice: Sandi je bil udeleženec paraolimpijskih iger leta 2016 v Riu de Janeiro, v Braziliji). Lansko leto sem uradno končal svojo športno kariero, ko kljub pridobljeni zahtevani normi, nisem bil član paraolimpijske odprave v Tokiu.«

Vprašanje: »Kako pa se je sploh začelo to z jadranjem, si že imel kakšno izkušnjo z vodnimi športi?«

Odgovor: »Sicer znam plavati, na jadrnici ali na surfu pa še sploh nikoli nisem stal. O tečaju jadranga sem dobil informacije na Zvezi slepih. Povedali so mi, da gre za nek evropski projekt ter me vprašali, če sem zainteresiran. Ves navdušen sem pritrdil in dodal, da imam dovolj adrenalina, kondicije in prostega časa, pa bom poskusil še to.«

Vprašanje: »Pred odhodom na morje ste verjetno imeli kakšne priprave na suhem?«

Odgovor: »Najprej smo imeli spoznavni vikend (26. – 28. avgust) na Okroglem, kjer smo igrali različne igre: metanje na koš, showdown, lokostrelstvo, pikado ter osvojili veščine nudenja prve pomoči. Pa tudi v Sesljanu smo imeli na primer simulacijo delovanja surfa na suhem. To mi je prišlo zelo prav, da sem že zunaj lahko

preizkusil, kako je sploh stati na njem. Surf sicer ni bil obvezen v programu izobraževanja, a sam sem želel izkoristiti to priložnost. Tudi, preden je šla barka v vodo, smo jo morali pripraviti, šli smo okrog nje, jo otipali ter se naučili, kako se sploh potegnejo gor in nastavijo jadra.»

Vprašanje: »Kaj pa se je dogajalo potem v vodi?«

Odgovor: »V Sesljanu smo se med 11. in 15. septembrom učili jadrati na majhnih jadrnicah. Prvi dan smo po jadranju šli v nizko vodo, kjer so inštruktorji jadrnico prevrnili, da smo jo lahko otipali tudi od spodaj, se naučili najti kobilico, splezati nanjo in s sunkom postaviti jadrnico v prejšnji položaj. Sploh za manjše jadrnice je značilno, da jo lahko sunek vetra dokaj hitro obrne. Za padec v vodo ravno ne potrebuješ znanja, da prideš nazaj in obrneš plovilo, pa je natančno določen način. Zato imajo jadrnice za začetnike pri jadrju še dodatno varovalo v obliki balona, da pri prevrnitvi jadro ne potone.

Zaradi napovedi slabega vremena smo usposabljanje v Sesljanu morali nekoliko skrajšati. Zadnji septembrski vikend smo v Izoli nadaljevali s plovbo na nekoliko večjih jadrnicah. Moram reči, da mi plovba na slednjih veliko bolj odgovarja, saj smo vse funkcije upravljali sami, seveda pod nadzorom inštruktorjev. Na tak način, vsaj jaz, lažje vse začutim, saj sta pri slepih jadralcih sposobnost občutenja in ravnotežje pglavitna za uspešno plovbo. Sploh pa je bilo super na Barkovljanki, ki ima celo volan in jaz kot nekdanji šofer sem to hitro zagrabil.»

Vprašanje: »Te je bilo morda kakorkoli strah?«

Odgovor: »Ne, zakaj, saj plavati znam. Vseskozi so bili z nami inštruktorji, nosili smo rešilne jopiče ter s tem še dodatno poskrbeli za našo varnost. Na jopičih je bila oznaka »blind«. Z njo so bili opozorjeni vsi, ki so se v tistem hipu nahajali v neposredni bližini. Zame so rekli, da če ne bi imel oznake na jopiču, ne bi vedeli, da sem slep, tako samozavestno bi naj upravljaj jadrnico.»

Vprašanje: »Kakšna ovira pa je pri jadranju slepota ali močna slabovidnost? So vam zaradi te oviranosti sploh dopustili samostojno upravljanje plovila?«

Odgovor: »Če ne vidiš, je pač potrebno znati začutiti veter in poslušati, kdaj bo jadro zaplapolalo, da ga ponovno napneš, nasploh je potrebno imeti sposobnost dobrega občutka ter seveda ravnotežje. Mi na jadrnici nikoli nismo bili sami. Vedno je bil z nami kdo od inštruktorjev. Samo en Italijan z dolgoletnimi izkušnjami jadrnja je bil sam na plovilu, pa še tega je spremljal inštruktor na laserju.»

Vprašanje: »Dnevi so bili očitno kar zapolnjeni, pa vendarle, kaj ste počenjali v prostem času. Je bilo kaj druženja z italijanskimi kolegi?«

Odgovor: »Z Italijani smo se bolj malo družili, ker mi, razen Kristjana, nismo znali italijansko, oni pa ne slovensko. Tudi sicer je bil urnik dokaj natrpan. Zjutraj smo se dobili po zajtrku ter pred praktičnim delom izmenjali mnenja, tako da so tudi inštruktorji dobili informacije, kako mi vse to občutimo. Izjave naših in italijanskih udeležencev so mentorji tudi prevajali. Razen časa za kosilo smo bili potem cel dan na vodi. Šele po večerji je bila priložnost za oni bolj sproščen pogovor. So pa Italijani kmalu po večerji odšli, kajti oni so odhajali spat domov, mi pa smo prenočevali v hotelu.»

Vprašanje: »Sandi, časovno se zdaj prestaviva v mesec oktober na 54. jadralski praznik Barcolana. Šlo je za tekmovanje in situacija je bila zagotovo mnogo bolj resna kot v septembrskih dneh. Kako ste to občutili na jadrnici?«

Odgovor: »Zdaj smo morali čim hitreje odreagirati na situacijo, sploh, ko se je pojavila močna burja. Vsaka napaka, ki jo je naredil kdo izmed nas, se je namreč takoj obrnila nam v škodo. Čeprav smo bili na tekmi, je imela varnost še vedno prednost pred hitrostjo, kajti gneča na vodi je bila res velika. Recimo naša regata je trajala 2 uri in 26 minut, zmagovalka pa je potrebovala manj kot uro. Sicer pa mora posadka delovati usklajeno. Poleg dobre komunikacije sta potrebni popolna koncentracija in disciplina, še zlasti tišina, da se dobro slišijo ukazi spremljevalcev.«

Vprašanje: »Kako je bila sestavljena posadka in kakšna je bila vloga njenih članov?«

Odgovor: »Ekipa je štela 13 članov, od tega 6 slepih (4 iz Slovenije in 2 Italijana). Za krmilom jadrnice **Briganti**, Elan Impression E5, je bil **Giuseppe Coccevari**, slep jadratec iz Trsta, ki je letos že tretjič krmaril jadrnico na največji regati na svetu. Pri krmarjenju mu je z ukazi pomagala izkušena jadralka Jasna Tuta. Ostali člani ekipe pa smo morali biti vseskozi pozorni na nagib plovila, da smo potem na ukaz vlekli vrvi in se pomikali z ene na drugo stran. V bistvu smo bili nekakšna protiutež, da se jadrnica ne bi preveč nagnila in da ne bi popadali v vodo. Ja, regata je bila dokaj zahtevna tako s fizične kot psihične strani.«

Pa vendarle, pravi moj sogovornik Sandi Novak, je bilo celotno dogajanje okrog jadrnanja nekaj povsem novega, predvsem pa čudovita izkušnja. Še zlasti ga je prevzelo srfanje, ker si na srfu pač sam svoj gospodar. Edino, kar obžaluje je, da ni dobil priložnosti skočiti v vodo z vrha jambora. Očitno je adrenalina dovolj še za nadaljevanje. Sandi, naj ti uspe še to!

Na vrh

PAMETNI TELEFONI: Novosti v bralniku zaslona Voice Over in aplikaciji Magnifier (povečava) v IOS 16 ter opis aplikacije Microsoft Outlook

Avtor in sodelavec: *Safet Baltić*

Kot vsako leto, je Apple tudi v letošnjem septembru predstavil in ponudil uporabnikom njihovih telefonov nov operacijski sistem IOS 16, ki prinaša tudi slepim in slabovidnim nekaj uporabnih novosti v bralniku zaslona Voice Over ter aplikaciji Magnifier (lupa). V prispevku opišem tudi delo z aplikacijo Outlook, ki nam poleg branja in urejanja elektronske pošte omogoča tudi ostale storitve, povezane z pošto.

Nov IOS 16

Najprej je smiselno omeniti, da si lahko naložite nov operacijski sistem IOS 16 vsi tisti, ki uporabljate telefone od verzije Iphone 8 dalje. Telefon posodobite tako, da odprete aplikacijo Settings (nastavitve), zatem možnost General (splošno) in na koncu Software update (nadgradnja programske opreme). Tudi v najnovejši verziji sistema IOS so dodali kar nekaj novih možnosti za uporabo naprave. Kar še posebej razveseljuje, tako kot pri vsaki novi verziji operacijskega sistema, pa je, da je Apple tudi tokrat poskrbel za določene novitete, ki nam jih ponuja bralnik zaslona Voice Over in aplikacija Magnifier (povečava za slabovidne).

Za slepe in slabovidne je zelo pomembna posodobitev bralnika zaslona z več novimi sintezami govora. Dodali so več novih jezikov. Za vse tiste, ki na računalnikih uporabljamo priljubljeni bralnik zaslona Jaws, bo razveseljivo, da so v IOS 16 dodali tudi sintezo govora Eloquence. Dodali pa so za nas morda še pomembnejši jezikovni sintezi govora: hrvaško Lano in slovensko sintezo govora Tina. Sinteza Eloquence je dostopna v vseh jezikovnih variantah, podobno kot v bralniku zaslona Jaws 2022.

Če želite spremeniti ali pa dodati novo sintezo govora, storite naslednje: odprite Settings (nastavitve), zatem Accessibility (dostopnost), Voice Over in na koncu opcijo Speech (govor). Najprej je potrebno nastaviti osnovno sintezo govora. Sistem nam za osnovno sintezo ponudi zgolj glasove iz tistega jezika, kot je nastavljen za sistem. Za dodatne sinteze govora izberemo možnost Add new language (dodaj nov jezik); tukaj lahko izbiramo med vsemi jezikovnimi sintezami. Ko tukaj dodamo med dodatne jezike bralnika zaslona Voice Over, na primer slovensko sintezo Tina, imamo na izbiro dve možnosti: basic (osnovno) kvaliteto sinteze, ali pa enhanced (izboljšano).

Naj zaključim z mislijo, da so dodatne sinteze govora več kot dobrodošle, še posebej možnost uporabe slovenske sinteze govora Tina. Upamo lahko, da bodo pri Applu v prihodnje dodali tudi slovensko verzijo sistema IOS.

Magnifier (lupa za slabovidne)

Z posodobitvijo operacijskega sistema IOS na verzijo 16, so pri Applu precej poudarka namenili tudi izboljšavi sistemske aplikacije Magnifier (lupa). Vendar pa so zadnje izboljšave namenjene zgolj slepim in slabovidnim uporabnikom telefonov 12, 13 in 14 Pro in Pro Max, saj le navedene naprave vsebujejo Lidar scanner (lasersko tipalo). Če želite odpreti aplikacijo Magnifier (lupa), to najlažje storite tako, da si nastavite t. i. dostopnostno bližnjico, ali pa dodate aplikacijo Magnifier v Control center (nadzorni center).

Za nastavitve hitre dostopnosti oz. bližnjice naredite naslednje: odprite Settings (nastavitve), Accessibility (dostopnost), Accessibility shortcut (dostopnostna bližnjica). Tukaj poleg bralnika zaslona Voice Over označite tudi Magnifier (lupa). Tako boste ob trikratnem pritisku gumba Home (domov), ali v primeru naprav brez gumba Home trikratnega pritiska stranskega gumba za vklop telefona, lahko na hiter način vklopili ali pa izklopili aplikaciji. Če pa si želite dodati bližnjico v Control center (nadzorni center), pa storite naslednje: odprite Settings (nastavitve), Control center (nadzorni center) ter tukaj izberete poleg ostalih bližnjic tudi Magnifier (lupa). Do možnosti Control center (nadzorni center) pa dostopate tako, da s prstom označite statusno vrstico na vrhu zaslona in nato s tremi prsti potegnete po zaslonu od spodaj navzgor.

Pri odprti aplikaciji Magnifier (lupa), se na zaslonu prikažejo naslednji predmeti:

1. View finder (iskalo); če označite s prstom to možnost, bo bralnik zaslona opisal, kaj se nahaja pred objektivom kamere, prebral pa bo tudi tekst, če ga boste postavili pred objektiv kamere. To možnost lahko uporabljamo na vseh verzijah telefonov iPhone.
2. Zoom (povečava); če označite to možnost, se bo vaša naprava spremenila v elektronsko lupo, kar je zelo dobrodošlo za slabovidne osebe.
3. Zoom 0 (povečava 0); pod to možnostjo lahko s potegom prsta ali tako imenovanim flikom po zaslonu od spodaj navzgor ali obratno nastavljate želeno povečavo.
4. Detection mode (način zaznave); v primeru da uporabljate telefone z Lidar tipalom kot so Iphone 12, 13, ter 14 Pro, ali Pro Max, ta aplikacija ponudi spodaj navedene možnosti:
 - People detection (zaznava oseb); če aktivirate to možnost, bo vaš telefon s pomočjo kamere zaznaval osebe pred objektivom, bralnik zaslona pa bo podajal podatke, koliko oseb je pred vami, ali uporabljajo obrazne maske in razdaljo od vas do zaznanih oseb.

- Door detection (zaznava vrat); ko označite to možnost, prične telefon na razdalji 5 metrov z zaznavo vrat, bralnik zaslona pa posreduje govorne podatke kot npr. razdalja do vrat, ali so le-ta odprta ali zaprta, zatem vrsto kljuke, kot so kljuke na potisk ali obrat. Bralnik zaslona pa tudi opiše in prebere razne napise na vratih ali na tablah poleg vrat, kot npr. številke sob v hotelih. Poleg govora nam naša naprava v tem načinu delovanja pomaga tudi z vibracijami ter z zvokom označuje tako napise na vratih, kot tudi kljuko na njih.

- Image descriptions (zaznava slik); ko označite to možnost, bralnik zaslona prične z govornim opisom predmetov, ki se nahajajo pred objektivom kamere v realnem času. Naj povem, da so opisi predmetov in okolice zelo kvalitetni in natančni ter z vsako nadgradnjo še boljši.

Outlook na prenosnem telefonu

V prvi letošnji številki revije Rikoss sem opisal delo z aplikacijo Microsoft Office, s katero lahko ustvarjamo in pregledujemo tako wordove, excellove, power pointove ter PDF dokumente. V tokratni številki pa bom predstavil delo z aplikacijo Microsoft Outlook. Aplikacijo lahko poiščete in si jo naložite na vaš telefon v App Store (trgovina aplikacij Apple). Potem, ko na telefonu odpremo aplikacijo Outlook, se na zaslonu prikažejo predmeti, ki so odvisni od označenega zavihka na dnu zaslona: Mail (pošta), Search (išči), ter Calendar (koledar).

1. Zavihek Mail (pošta); če označimo ta zavihek, se na zaslonu prikažejo naslednji predmeti:

- Menu (meni); ko tapnete ta gumb, vam aplikacija ponudi možnost vnosa podatkov vaših e-poštnih računov. Zatem se ponudi možnost izbire prikaza posamičnega e-poštnega računa ali možnost All accounts (vsi računi), kjer vam prikaže pošto iz vseh vaših računov. Naslednji gumb je Help & feedback (pomoč in ocena), zatem Settings (nastavitve), kjer lahko odstranite vaše račune, nastavite osnovni e-poštni račun in podobne nastavitve. Na koncu imate možnost izbire, katero mapo naj vam prikaže - prejeta, poslano, izbrisano, itn.

- Prejeta pošta; tukaj se prikaže vsa prejeta pošta, oziroma odvisno od tega, katero mapo ste izbrali.

- Compose (ustvari); ko tapnete ta gumb, se vam prikažejo polja za ustvarjanje in pošiljanje nove e-pošte.

2. Zavihek Search (išči) omogoča iskanje ter brskanje med e-poštami ali stiki.

3. Zavihek Calendar (koledar) vključuje vaše koledarske vnose ter možnost dodajanja novih.

Če ste kupili licenco in ste uporabnik Microsoftovega paketa Office, vam priporočam uporabo aplikacije Outlook, saj deluje zelo dobro. Aplikacijo pa lahko tudi poslovenimo. Za to nastavitve odpremo na telefonu Settings (nastavitve) in tam odpremo Outlook, v katerem nastavimo jezik na slovenščino.

[Na vrh](#)

NAMIGI IN NASVETI: **Ste pozabili geslo za WI-FI, Kako pridobiti nazaj gumb Start na operacijskem sistemu Windows 11**

Avtor in sodelavec: *Brane But*

151. Ste pozabili geslo za Wi-Fi?

Če ste pozabili geslo vašega brezžičnega Wi-Fi omrežja, je tukaj nekaj načinov, kako ga najdete v vaših napravah. Na srečo je geslo verjetno nekje shranjeno. Ne glede na to, ali imate MacBook Pro z operacijskim sistemom MacOS Monterey, HP Pavilion All-in-One z operacijskim sistemom Windows 11 ali kaj drugega, tukaj je nekaj načinov, kako najti gesla za vsa omrežja Wi-Fi, s katerimi ste se kdaj povezali v MacOS in Windows.

Ko se doma prijavite na brezžično WiFi omrežje, je zelo verjetno, da se vaše naprave avtomatično povežejo, brez vpisovanja gesla. Če pa se odjavite ali želite vzpostaviti povezavo s spletom v prijateljevi hiši ali v vaši najljubši kavarni, ste morda pozabili geslo za Wi-Fi.

Ko se prvič povežete z brezžičnim omrežjem v računalniku Mac ali Windows, se shranita tako ime omrežja kot geslo. Posledično se lahko vaš računalnik samodejno poveže z omrežjem, ko boste naslednjič v bližini.

WiFi nastavitve za MacOS:

1. Kliknite "Sistem" pod "System Keychains" v stranski vrstici.
2. Nato kliknite na "Passwords" na vrhu okna.
3. Poiščite omrežje Wi-Fi, za katerega želite geslo, in ga dvokliknite.
4. Na koncu potrdite polje poleg možnosti "Show password" in ob pozivu vnesite uporabniško geslo.
5. V praznem polju za geslo bo nato prikazano geslo, ki ste ga uporabili za prijavo v to omrežje Wi-Fi. Nato lahko dvokliknete v polju za geslo, da izberete geslo in ga po potrebi kopirate v odložišče.

Za Windows:

1. Kliknite gumb Start in nato pojdite na Nadzorna plošča > Omrežje in internet > Središče za omrežje in skupno rabo (Windows 11) ali Nastavitve > Omrežje in internet > Status > Središče za omrežje in skupno rabo (Windows 10).
2. Poleg možnosti "Povezave" kliknite na ime svojega omrežja Wi-Fi, označeno z modro.
3. Na strani Wi-Fi Status, ki se odpre, kliknite "Lastnosti brezžične povezave" in nato zavihek "Varnost".
4. Na koncu potrdite polje poleg možnosti "Prikaži znake". Nad njim se nato prikaže geslo za izbrano omrežje Wi-Fi.

Če želite najti vsa shranjena gesla za Wi-Fi na Windowsu, pa sledite naslednjim korakom:

1. Z desno tipko miške kliknite ikono Windows v opravilni vrstici na namizju.
2. Odprite Windowsov terminal v skrbniškem načinu.
3. Vpišite "netsh wlan show profile" in pritisnite Enter na tipkovnici, da si ogledate vsako omrežje Wi-Fi, s katerim ste se povezali.
4. Ko najdete omrežje Wi-Fi, za katerega želite geslo, vnesite "netsh wlan show profile "(ime omrežja Wi-Fi)" key=clear (na primer netsh wlan show profile "Netgear667" key=clear), in nato pritisnite tipko Enter.

Kot vidite, lahko najdete pozabljena Wi-Fi gesla, za vsa Wi-Fi omrežja, ki jih uporabljate.

Vir: <https://racunalniske-novice.com/>

152. Kako pridobiti nazaj gumb Start na operacijskem sistemu Windows 11

Vam je všeč Windows 11, ampak hkrati sovražite orodno vrstico? Tukaj je način, kako pridobiti nazaj gumb Start. Microsoft je v Windows 11 uvedel več pomembnih sprememb, vendar številnih funkcij iz sistema Windows 10 v novi različici ni, kar je razočaralo nekatere uporabnike. Vendar vseeno obstaja rešitev, da pridobite nazaj nekaj, kar vam je bilo všeč.

Microsoftova nova različica opravilne vrstice ne vključuje možnosti premikanja ali spreminjanja velikosti, prilagajanja velikosti ikon ali združevanja, funkcije za uporabo več monitorjev pa so bolj omejene. Najnovejša beta različica Stardockovega programa Start11 želi odstraniti vse te frustracije tako, da "ponovno zgradi opravilno vrstico".

Start 11 je bil javnosti predstavljen lani in je združljiv z Windows 10 in Windows 11, vendar se beta v1.2 osredotoča posebej na funkcije sistema Windows 11. Nove funkcije opravilne vrstice so zasnovane tako, da zagotavljajo funkcionalnost iz prejšnjih različic sistema Windows, vendar so videti in dajo občutek izvirnosti za Windows 11.

Po namestitvi boste lahko združili elemente v opravilni vrstici, pa tudi levo ali sredinsko poravnali gumb Start, medtem ko bodo ikone aplikacij, če želite, ostale na sredini. Izboljšana je bila tudi podpora za več monitorjev, ki omogoča primarno in sekundarno združevanje za večji nadzor nad tem, kaj se prikaže kje.

Obstaja vrsta oblikovnih možnosti (Windows 7, Windows 10 ali Windows 11) in možnost kombiniranja gumbov opravilne vrstice (vedno, včasih ali nikoli). Temu so dodane tudi barve, možnosti zameglitve, različne preglednosti in nastavitve kotov, pa tudi izboljšane možnosti iskanja, povezave bližnjic po meri, razmik med ikonami in možnost dodajanja map in strani v postavitev menija Start.

Start 11 stane 7,99 eur, vendar pa je na voljo 30-dnevno preizkusno obdobje, ki ga je modro izkoristiti in preveriti, ali ponuja dovolj prilagajanja za vas, da upraviči stroške. Če imate več naprav z operacijskim sistemom Windows 11, obstaja tudi možnost za več naprav (pet osebnih računalnikov) za 18,99 eur.

Gumb Start11 si naložite na naslednji povezavi:
<https://www.stardock.com/products/start11/download>

Vir: <https://racunalniske-novice.com/>

[Na vrh](#)

OGLASNA DESKA: **Poslanica Sveta za invalide Republike Slovenije**

Združeni narodi so oktobra 1992 z resolucijo razglasili 3. december za mednarodni dan invalidov.

Svet za invalide Republike Slovenije

naslavlja na slovensko javnost

P O S L A N I C O

ob 3. decembru - mednarodnem dnevu invalidov 2022

Letošnje geslo Združenih narodov je:

"Transformativne rešitve za vključujoč razvoj: vloga inovacij pri spodbujanju dostopnega in pravičnega sveta."

Svet za invalide Republike Slovenije se že od leta 2013 kot obvezni posvetovalni forum o vprašanih invalidske politike in neodvisen organ za nadzor nad izvajanjem Konvencije o pravicah invalidov, ki jo je Slovenija skupaj z Izbirnim protokolom podpisala med prvimi in ratificirala leta 2008, zavzema za njeno dosledno uresničevanje. Z letošnjim geslom Združeni narodi pozivajo države podpisnice Konvencije o pravicah invalidov k transformativnim rešitvam za bolj vključujoč razvoj, ki bodo prinesle daljnosežne spremembe v individualni in kolektivni odgovornosti do sedanjih in prihodnjih generacij.

Demografski, okoljski, gospodarski in socialni izzivi, s katerimi se soočamo na globalni in nacionalni ravni, zahtevajo nove, drugačne rešitve, kar pa je nujno povezano z inovacijami, tako tehnološkimi kot družbenimi in organizacijskimi. Hiter tehnološki razvoj, digitalizacija in napredek na področju podpornih tehnologij prinašajo nove priložnosti, ki bodo invalidom v prihodnje omogočale večjo dostopnost do grajenega okolja, informacij in komunikacij, izobraževanja, prometa in zaposlovanja ter na drugih področjih njihovega življenja. Hkrati se moramo zavedati, da hiter tempo tehničnih in družbenih sprememb lahko povzroči dodatno izključevanje najranljivejših skupin, zato je ob tem nujno zagotoviti usposabljanje in opolnomočenje invalidov, da bodo lahko v polni meri koristili prednosti inovacij.

Nadalje Svet za invalide Republike Slovenije opozarja, da so v luči oblikovanja vključujoče družbe nujne spremembe v smeri deinstitutionalizacije, ki bodo omogočale invalidom bivanje v prilagojenem stanovanjskem okolju po lastni izbiri, pri čemer pa ne smemo pozabiti na razvoj primernih socialnih storitev in osebne

asistence, ki bodo nudile podporo invalidom pri neodvisnem življenju in aktivnem vključevanju v zasebnem in družbenem življenju. Nujne spremembe so potrebne tudi v smeri še večje integracije invalidov na trg dela v običajnem delovnem okolju, redefiniranja posebnih oblik zaposlovanja invalidov, kot tudi podpornega zaposlovanja oz. podpornih storitev, ki le-to omogočajo.

Glede na svetovne in nacionalne statistike se prebivalstvo stara, kar pomeni, da narašča število ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo. Države članice Evropske unije so to področje večinoma že sistemsko uredile, medtem ko v Sloveniji po dvajsetih letih priprave zakonodaje na tem področju in njene implementacije še vedno nismo na cilju. Zato Svet za invalide Republike Slovenije opozarja na nujnost nadaljnjih postopkov za ureditev tega področja na način, da se bo dolgotrajna oskrba izvajala celovito in v dobrobit vseh, ki jo nujno potrebujejo.

Globalne in dolgoročne transformativne rešitve so nuja za prihodnje rodove, toliko bolj za ranljive skupine, med katerimi so tudi invalidi. Oblikovanje politik in ukrepov v smeri trajnostne, vključujoče in pravične družbe za vse mora biti vodilo parlamenta in Vlade Republike Slovenije. Če bo Slovenija aktivno delovala v smeri inovativnih rešitev, ki bodo invalidom omogočale enakovredno participacijo v družbi, bo s tem uresničevala tudi svoje obveznosti, ki jih je prevzela z ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov. Svet za invalide Republike Slovenije pa bo tudi v prihodnje budno spremljal upoštevanje teh zavez.

Svet za invalide Republike Slovenije

ob mednarodnem dnevu invalidov, 3. decembra 2022,

še posebej z zadovoljstvom čestita

vsem slovenskim invalidom in državljanom, ki živijo in delajo z invalidi.

[Na vrh](#)

NOVIČKE: Enotni polnilec USB-C v EU s koncem leta 2024 postaja obvezen, Z decembrom 2022 v Sloveniji dobivamo še eno videoteko – SkyShowtime, DAB+ omrežju R3 se do konca leta pridružuje 5 novih programov, Elektronske osebne izkaznice pol leta pozneje še vedno ohromljene

Avtor in sodelavec: *Miha Srebrnjak*

Enotni polnilec USB-C v EU s koncem leta 2024 postaja obvezen

Evropski parlament je v začetku oktobra sprejel nove predpise, po katerih bo USB-C postal standardni polnilni kabel za male elektronske naprave do konca 2024. Nedavno pa je nova pravila o enotnem polnilcu sprejel še svet ministrov Evropske unije. To pomeni, da bodo ta postala obvezna za vse države članice. Različni polnilci za različne naprave so nepraktični in povzročajo nepotrebne e-odpadke. EU bo vpeljala univerzalni polnilec, kar bo pripomoglo k doseganju okoljskih ciljev in nižanju stroškov. Novi predpisi se nanašajo na mobilne telefone, tablice, digitalne kamere, slušalke, ročne igralne konzole, prenosne zvočnike, e-bralnike, tipkovnice, miške, brezžične slušalke in prenosne navigacijske naprave. Novi prenosni računalniki bodo morali biti prilagojeni 40 mesecev po uveljavitvi predpisov.

Če po uveljavitvi zakona proizvajalci ne bodo opremili svojih elektronskih naprav s priključkom USB-C, jih lahko doleti visoka denarna kazen in prepoved prodaje na trgu Evropske unije. Slednje velja tudi za podjetje Apple, saj uporabljajo lasten lightning vmesnik na svojih napravah.

Evropska unija ocenjuje, da bi lahko potrošniki s tem predpisom privarčevali do 250 milijona evrov, hkrati pa bi se zmanjšala količina odpadkov za kar 11 milijonov ton. Na leto se namreč na območju Evropske unije proda več kot 400 milijonov novih mobilnih telefonov in ostalih malih elektronskih naprav.

Vir:

<https://www.europarl.europa.eu/news/sl/headlines/society/20220413STO27211/usb-c-bo-konec-leta-2024-postal-enotni-polnilec>

Z decembrom 2022 v Sloveniji dobivamo še eno videoteko - SkyShowtime

V Sloveniji bomo s 14. decembrom 2022 dobili še enega ponudnika pretočnih vsebin SkyShowtime. Slednje je na dogodku v Amsterdamu naznanil izvršni direktor SkyShowtime Monty Sarhan.

V sklopu širitve pretočne storitve na Srednjo in Vzhodno Evropo bo SkyShowtime z decembrom 2022 na voljo še na Hrvaškem, v Srbiji, Bosni in Hercegovini, Črni gori, Bolgariji in na Kosovu, od februarja 2023 pa tudi v Albaniji, na Češkem, Madžarskem, Severni Makedoniji, Poljskem, Romuniji in na Slovaškem.

Kaj bo SkyShowtime ponujal za ogled?

SkyShowtime spada pod okrilje medijskih družb Comcast in Paramount Global (do leta 2022 poznan kot ViacomCBS). Za filmske navdušence lahko izpostavimo Universal Pictures in Paramount Pictures, poleg tega pa bodo na voljo tudi vsebine

Nickelodeon, DreamWorks Animation, Paramount+, SHOWTIME, Sky Studios in Peacock. Vsebine bodo opremljene s slovenskimi podnapisi ali slovensko sinhronizacijo, so še dodali.

Podatek o ceni še ni znan, lahko le sklepamo, da se bo mesečna naročnina gibala nekje med 5 ali 7 evri na mesec, tako, kot jo imajo postavljeno ostali ponudniki pretočnih storitev v Sloveniji.

Vir: <https://portal100.si/2022/11/07/z-decembrom-2022-v-sloveniji-dobivamo-se-eno-videoteko-skyshowtime/>

DAB+ omrežju R3 se do konca leta pridružuje 5 novih programov

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije je podelila 5 novih pravic za oddajanje radijskih programov v digitalni tehniki DAB+ na območju Ljubljane, v digitalnem radijskem omrežju R3. Pravice so bile podeljene izključno za nove programe, ki pred razpisom še niso oddajali v radiodifuzni tehniki.

Prejemniki pravic so naslednji radijski programi:

RADIO TERMINAL: Program, ki je namenjen skupinam z izrazitim interesom za sodobne urbane glasbene žanre in subkulture, skupinam z izrazitim interesom za kulturo in umetnost oziroma urbani in mladi populaciji.

RADIO ENERGIJA: Program, ki bo namenjen dijakom in študentom.

CENTER 7: Program, ki bo predvajal predvsem novo elektronsko glasbo, ki ne sodi v 'mainstream'.

RETRO RADIO: Program, ki bo ponujal širok nabor glasbe različnih glasbenih zvrsti.

RADIO 1 SLOVENSKE: Program, ki bo predvajal predvsem slovenski melodični pop.

Vklop novih petih radijskih programov lahko pričakujemo do konca letošnjega leta.

DAB+ omrežje R2 kmalu z novimi radijskimi programi

Na Agenciji za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije so še zapisali, da so v zaključni fazi trenutno aktualnega javnega razpisa za podelitev dodatnih 2 krat po 5 pravic za oddajanje v digitalni radiodifuzni tehniki v drugem nacionalnem DAB+ omrežju R2. S tem se bi število slovenskih radijskih programov, ki bodo dosegli v DAB+ tehniki, zelo kmalu lahko povišalo že na 49!

Vir: <https://digitalniradio.si/dab-omrezju-r3-se-do-konca-leta-pridruzuje-5-novih-programov/>

Elektronske osebne izkaznice pol leta pozneje še vedno ohromljene

Čeprav elektronske osebne izkaznice izdajajo že od marca letos, jih večina ljudi še vedno ne more uporabljati, ker nimajo čitalnikov pametnih kartic. Tudi kdor ga ima, je šele te dni prejel začetno kodo, ki omogoča aktivacijo in nastavitev kode PIN. V uporabi je že približno 300.000 elektronskih osebnih izkaznic.

Elektronska osebna izkaznica se lahko uporablja tudi kot dokazilo digitalne identitete, kjer storitve to zahtevajo in se danes večinoma uporabljajo kvalificirana potrdila ali SI-PASS. Za to potrebujemo bodisi čitalnik, ki stane vsaj 30 evrov, bodisi aplikacijo

na pametnem telefonu s podporo NFC. Te aplikacije pa Ministrstvo za javno upravo še vedno ni uspelo pripraviti. Na spletni strani SI-TRUST jo obljublajo jeseni ali pozimi letos.

Dokler aplikacije ne bo, je edini način za uporabo kartice nakup čitalnika. Hkrati je še kartica še vedno neuporabna tudi v zdravstvu, kjer naj bi v prihodnosti zamenjala zdravstveno izkaznico. To se bo zgodilo v prvem polletju 2023, če gre verjeti obljubam pristojnih. Dotlej pa je elektronska osebna izkaznica v resnici bolj navadna osebna izkaznica kot kaj drugega.

Vir: <https://www.monitor.si/novica/elektronske-osebne-izkaznice-pol leta-pozneje-se-vedno-ohromljene/220311/>

[Na vrh](#)

MEDNARODNE NOVIČKE: Evropsko leto mladih, Letno poročilo EBU 2022, Stališče EBU do samovozečih avtomobilov, Akt o umetni inteligenci, 5. evropski parlament oseb z invalidnostjo, Evropska konferenca ob dnevu ljudi z invalidnostjo, In memoriam – Rodolfo Cattani

Avtor: *Anja Uršič*

Prevod: *Jure Škerl*

Evropsko leto mladih

Evropska zveza slepih je ob Evropskem letu mladih 2022 priredila tematsko srečanje, na katerem so predstavili rezultate programa EBYouth 2019-2021 za urjenje mladih voditeljev po nacionalnih zvezah slepih širom Evrope. Poleg tega pa je bil namen srečanja še razširiti poti mladim z okvarami vida, prek katerih bodo lahko vplivali na politiko njihovih organizacij tako na nacionalni kot na mednarodni ravni.

Srečanje z naslovom Pogovarjajte se enakopravno z Evropo in svetom se je odvijalo v vasici Pervolia blizu Larnake na Cipru, med 28. in 30. oktobrom. EBU jo je pomagala organizirati Ciprska zveza slepih. Osrednje teme pogovorov so bile, kot že omenjeno, participacija v političnem življenju, delovanje v socialnih in humanitarnih dejavnostih ter izvajanje projektov za opolnomočenje mladih slepih in slabovidnih ljudi. Pomisleke in spoznanja, ki so se porodili med pogovori, so udeleženci srečanja povzeli v novem Manifestu mladih Evropejcev z okvarami vida, ki so ga udeleženci srečanja objavili na zadnji dan dogodka.

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Letno poročilo EBU 2021

Evropska zveza slepih je objavila letno poročilo za leto 2021. Nastanek tega dokumenta je finančno podprla Evropska komisija. Lansko leto je za EBU predstavljalo številne izzive zaradi pandemije, vseeno pa so sodelavci organizacije ostali aktivni v svojih naporih za dobrobit slepih in slabovidnih, izvajali so številne kampanje ter dosegli nekaj spodbudnih ciljev. Nič od tega pa ne bi bilo mogoče brez sodelovanja njenih članic, med njimi tudi Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Poročilo v obliki PDF si lahko preberete na naslednji povezavi:
<https://www.euroblind.org/ebu-annual-report-2021>

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Stališče EBU do samovozečih avtomobilov

Avtonomna in v omrežje povezana vozila se vse bolj uveljavljajo kot mobilno sredstvo prihodnosti. Ob tem, da prinašajo prednosti za vse, tudi za ljudi z okvarami vida, pa obenem predstavljajo določena tveganja. Poleg očitnih varnostnih vprašanj ljudem z okvarami vida denimo ponovno grozi, da bodo še enkrat več izključeni, saj se njihove potrebe premalo upoštevajo že v tej fazi, ko se avtonomna vozila še razvijajo. Maja 2022 je EBU objavila svoje komentarje na tehnične specifikacije Evropske komisije za samovozeča vozila. Ti komentarji so nastali v okviru širšega posveta, ki ga je Komisija organizirala na teme regulacije modernih tehnologij v avtomobilih, izboljševanja varnosti v prometu in zmanjševanja onesnaženja. V zvezi s samovozečimi vozili je bila ena od diskusij, naslovljena »specifične varnostne zahteve za avtomatizirana in avtonomna vozila (tj. vozila brez voznika)«.

EBU se je v svojem prispevku k tej diskusiji osredotočila na vidik slepih in slabovidnih ljudi kot zunanjih udeležencev v prometu, se pravi kot pešcev, ter tudi kot uporabnikov samovozečih vozil. Pripravila je tudi dokument, v katerem so povzeta stališča zveze do teh vprašanj. Pri izdelavi priporočil se je EBU oprla na izsledke raziskovalnega projekta PAsCAL, ki so ga v okviru programa Horizon 2020 izvajali od junija 2019 do novembra 2022.

Dokument o stališču EBU do regulacije samovozečih avtomobilov je dostopen tu: https://www.euroblind.org/sites/default/files/documents/ebu_position_paper_on_automated_vehicles_sept2022.pdf

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Akt o umetni inteligenci mora zaščititi človekove pravice

Dvanajst organizacij civilne družbe, med katerimi je tudi Evropski invalidski forum, so podpisale odprto pismo Svetu EU, v katerem le-tega pozivajo, naj pri sprejemanju Akta o umetni inteligenci ne pozabi na zaščito temeljnih pravic evropskih državljanov.

Pismo je bilo objavljeno 17. oktobra. Z njim želi civilna družba opozoriti na pereče pomanjkljivosti osnutka Akta glede naslavljanja vprašanja dostopnosti umetne inteligence, pa tudi vprašanja odgovornosti za škodo, ki lahko nastane ob njeni nepravilni ali neetični uporabi.

Več informacij na sledeči povezavi:

<https://www.edf-feph.org/artificial-intelligence-act-needs-to-protect-human-rights/>

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Peti Evropski parlament ljudi s telesnimi okvarami

Evropski parlament ljudi s telesnimi okvarami je enodnevni dogodek, na katerem se zbere več kot 600 zagovornikov invalidov, političnih odločevalcev ter drugih deležnikov. Navadno poteka v Bruslju, priredi pa se ga na polovici mandata Evropskega parlamenta. Evropski zbor ljudi s telesnimi okvarami je namenjen diskusiji o zadevah, ki so za to družbeno skupino pomembne, ter je mišljen kot platforma za evropsko invalidsko gibanje, da izrazi svoje zahteve. Prejšnje zasedanje parlamenta je bilo leta 2017, naslednje pa bo maja 2023.

Vabimo vas, da si preberete podrobnosti o dogodku na povezavi:

<https://www.edf-feph.org/5th-european-parliament-of-persons-with-disabilities/>

Vir: <https://www.edf-feph.org/>

Evropska konferenca ob dnevu ljudi z invalidnostjo

Letno konferenco ob dnevu ljudi s telesnimi okvarami prireja Evropski invalidski forum ter Evropska komisija. Letošnji dogodek bo trajal od 24. do 25. novembra, udeležilo pa se ga bo več kot 400 politikov, strokovnjakov ter zagovornikov ljudi s telesnimi okvarami. Množična participacija ljudi z raznolikimi invalidnostmi na tem dogodku zagotavlja, da bodo v ospredju pogovorov njihove skrbi in želje, kar je pogoj za konstruktiven dialog s političnimi odločevalci.

Strategija za pravice invalidnih ljudi kot ključen pogoj, da ta družbena skupina živi enakopravno ter uživa enake možnosti kot vsi ostali, izpostavlja čim širše družbeno sodelovanje. Leto 2022 je tudi Evropsko leto mladih, kar pomeni izvrstno priložnost, da osvetlimo položaj mladih s telesnimi okvarami ter prisluhnemo njihovim izkušnjam ter viziji za prihodnost. Naš cilj je Evropska unija enakopravnih državljanov, kjer so vsakomur zagotovljene človekove pravice. Za uresničitev tega cilja pa bo potrebno uporabiti mednarodne inštrumente.

Na konferenci bodo spregovorili tudi o nasilju. Leto 2022 zaznamuje ruska vojna proti Ukrajini, ki ima za invalidne ljudi grozljive posledice. Tudi drugod po svetu pa se invalidi soočajo z raznovrstnimi oblikami nasilja, od spolnih zlorab, nasilja nad starejšimi v ustanovah, do nadlegovanja invalidnih učencev v šolah.

Konferenca se bo zaključila s podelitvijo nagrade za najbolj dostopno mesto za leto 2023.

Vir:

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=88&eventsId=2031&furtherEvents=yes#:~:text=The%202022%20edition%20of%20the,Day%20of%20Persons%20with%20Disabilities.>

In memoriam – Rodolfo Cattani

Devetega avgusta je nenadno preminil predsednik Evropske zveze slepih prof. Rodolfo Cattani. Sodelavce pri EBU je vest o njegovem odhodu globoko pretresla in užalostila.

Rodolfo je bil vsem dobro poznan in spoštovan pripadnik invalidskega gibanja. Ugled si je pridobil ne zgolj kot predsednik EBU, aktiven je bil tudi v Svetovni zvezi slepih, Evropskem invalidskem forumu, italijanski Zvezi slepih in slabovidnih ter še v mnogih drugih organizacijah. V svoji dolgi karieri je razvil globoko poznavanje institucij EU, s katerimi je sodeloval s pomočjo svojih že kar legendarnih diplomatskih ter jezikovnih veščin. Pri svojem delu je užival spoštovanje vseh, ki so ga spoznali, saj je bil tudi zelo topla osebnost, polna modrosti.

Rodolfo je ljubil življenje. Težko je z besedami opisati, kako zelo ga bomo pogrešali. Njegovi ženi Ani, sorodnikom, prijateljem in sodelavcem po Evropi in svetu izražamo globoko sožalje.

Vir: <http://www.euroblind.org/>

Na vrh